

EURÓPAI FÜZETEK 9.

SZAKMAI ÖSSZEFOGLALÓ A MAGYAR CSATLAKOZÁSI
TÁRGYALÁSOK LEZÁRT FEJEZETEIBŐL

Somogyi Zoltán **A csatlakozási tárgyalások** **agrárfejezete**

Mezőgazdaság

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati
Stratégiai Elemző Központ és a
Külgyminisztérium közös kiadványa

Európai Füzetek

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ
és a Külügyminisztérium közös kiadványa.

Felelős kiadó: Szeredi Péter

A szerkesztőbizottság elnöke: Palánczai Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai: Bagó Eszter, Balázs Péter, Balogh András, Barabás Miklós,
Bod Péter Ákos, Erdei Tamás, Hefter József, Horváth Gyula, Hörcsik Richárd, Inotai András,
Kádár Béla, Kassai Róbert, Kazatsay Zoltán, Levendel Ádám, Lőrincz Lajos, Nyers Rezső,
Orbán István, Somogyvári István, Szekeres Imre, Szent-Iványi István, Török Ádám,
Vajda László, Vargha Ágnes

Főszerkesztő: Forgács Imre

Szerkesztő: Bulyovszky Csilla

Szerkesztőségi titkár: Horváthné Stramszky Márta

A szerkesztőség címe: MEH Európai Integrációs Iroda, 1055 Budapest, Kossuth tér 4.

Telefon: 441-3380

Fax: 441-3394

Lektor: Dr. Szabó Sándor

Kézirat lezárva: 2003. március 3.

Grafikai terv: Szutor Zsolt

Portréfotó: Csorba Gábor

Nyomás és előkészítés: Visit Nyomda & Stúdió

ISSN: 1589-4509

Budapest, 2003.

Kedves Olvasó!

2002 decemberében, Koppenhágában a legutolsó pillanatig nyitott kérdések is lezárultak. Egy részük közvetlenül a mezőgazdasághoz kapcsolódott. Ez az ágazat különleges bánásmódban részesül a Közösségben, mint ahogyan hazánkban is. A 80 ezer oldalnyi közösségi joganyag fele éppúgy a mezőgazdaságról szól, mint ahogyan a 100 milliárd eurós közös költségvetés közel fele is az agráriumba irányul. Mindez nem jelenti azt, hogy uniós csatlakozásunk a „mezőgazdaságról szólna”, viszont önmagában is ellentmond annak a gyakran tapasztalható borúlátásnak, amely a magyar agrár-ágazatnak az Európai Unióba való belépésünk utáni helyzetével kapcsolatos.

Mivel a magyar delegáció elfogadható keretfeltételeket harcolt ki a csatlakozási tárgyalások befejező szakaszában, bizakodással nézhetünk a 2004-es esztendő elé. A kialakult kvóták a legkevésbé sem akadályozzák a magyar mezőgazdaság kulcsfontosságú ágazatainak fejlődését, amely akár gyors ütemű is lehet. A Koppenhágában kapott lehetőség – amely szerint a nemzeti költségvetésből már 2004-ben 55 százalékra kiegészíthető a közvetlen támogatások mértéke, továbbá ezzel a gyakorlatban a gazdák számára lerövidült az átmeneti idő is – ugyancsak kedvezőbb a vártnál.

Valójában az a legnagyobb kérdés: tudunk-e majd élni a lehetőségekkel. Számos adottságunk arra enged következtetni, hogy igen. Gondoljunk csak az utóbbi évek nyugat-európai élelmiszerbotrányaira. Ezek is hozzájárultak ahhoz, hogy az ottani fogyasztók ma már sokkal többre tartják a megbízható és értékesebb élelmiszereket, mint az olcsó és bizonytalan eredetű tömegtermékeket. A magyar mezőgazdaság híre egészségsügyi szempontból kiváló. Az ilyen és ehhez hasonló adottságainkat a jövőben nyilvánvalóan sokkal tudatosabban kell kihasználnunk, mint eddig.

I. Bevezető

A mezőgazdaság Magyarország esetében is – hasonlóan az Európai Unióba már belépett államokhoz, valamint a többi tagjelölt országhoz – a csatlakozási tárgyalások egyik legnagyobb figyelemmel kísért, legösszetettebb és legtöbb problémát felvető területe volt.

Az unió *Közös Agrárpolitikája* (KAP) az egyik legrégebbi közösségi szintű szabályozás. Már az Európai Gazdasági Közösséget megalapító, 1957. március 25-én aláírt Római Szerződés előírta, hogy a mezőgazdaságot és a mezőgazdasági termékekkel való kereskedelmet be kell vonni az integrációba, mint ahogyan azt is leszögezte, hogy a belső piaci viszonyok kialakítását a Közös Agrárpolitika megalkotásának kell kísérnie.

Az elmúlt évtizedekben a KAP nagy változásokon ment keresztül. Az egymást követő reformoknak köszönhetően a mezőgazdasági piacok közösségi szabályozása mellett – a KAP második pilléréként – mára kialakult az átfogó vidékfejlesztési politika is. A közelmúlt állat-egészségügyi és élelmiszer-higiéniai problémái nyomán egy újabb, harmadik pillér is körvonalazódni látszik: az élelmiszerbiztonság szabályozása.

A következőkben vázoljuk, hogy milyen eredmények születtek a különös jelentőséggel bíró mezőgazdasági fejezetről szóló tár-

gyalásokon, s ezek alapján milyen feltételek mellett lehetnek részesei a magyar gazdálkodók és piaci szereplők a világ egyik legnagyobb, egységes piacának. Ismertetjük a csatlakozást követően rendelkezésre álló támogatási formákat, az egyes ágazatokra vonatkozó kvótákat, azok szakmai hátterét, valamint a tárgyalások során elért más technikai, illetve horizontális jelentőségű eredményeket.

II. A mezőgazdasági fejezet tárgyalásának áttekintése

A mezőgazdaságra vonatkozó csatlakozási tárgyalások első szakaszában, 1998 szeptembere és 1999 novembere között jogharmonizációs szempontból átvilágították a hatályos hazai joganyagot (*Acquis screening*). Ennek során azt vizsgálták, hogy Magyarország mennyiben vette át saját jogrendjébe a Közösség joganyagát, illetve a csatlakozás után hogyan tudja alkalmazni azt. A nyolc átvilágítási forduló lefedte a teljes agráriumot. Minden forduló egy multilaterális (információsztálgáltató) és egy bilaterális (problémafeltáró) szakaszból állt.

Az átvilágítás során azonosított fő témákra vonatkozóan kidolgozott magyar mezőgazdasági tárgyalási álláspontot – az úgynevezett *pozíciós dokumentumot* – a magyar delegáció 1999. november 29-én adta át Brüsszelben. Ez egyebek között a következő alapelveket tartalmazta:

- Magyarország képes lesz integrálódni a Közös Agrárpolitika rendszerébe, a csatlakozás időpontjáig megteremti a KAP működtetéséhez szükséges feltételeket.
- A mezőgazdaság területén teljes, átmenei időszak nélküli csatlakozásra törekszünk. Mentességi igényeink alapvetően a termelők felkészülését szolgálják, s nem érintik a Közös Agrárpolitika (KAP) rendszerének működését.

- Igényt tartunk minden olyan támogatási formára, amelyet a csatlakozáskor az Európai Unió többi tagállamának gazdálkodói, illetve agrárgazdaságai élveznek.
- A Közös Agrárpolitika keretében alkalmazott termeléskorlátozó intézkedések, mennyiséghez kötött támogatások bázisaként olyan értékek elfogadását kérjük, amelyek tényleges mozgásteret adnak az érintett szektorok számára.

Erre válaszul az EU 2000. június elején megküldte *első hivatalos tárgyalási álláspontját*. Az érdemi tárgyalásokon megfogalmazott legfontosabb három kérdéskörre vonatkozóan az unió álláspontja a következő volt:

- Az érintett termékcsoportokra vonatkozó referenciamennyiségek (kvóták) szintjét történelmi termelési helyzet alapján kell meghatározni, ugyanez vonatkozik a bázis-időszakok megállapítására. Ezen esetekben az unió az 1995–1999 közötti időszakról kért statisztikai információt.
- A magyar pozíciós dokumentumban bejelentett átmeneti mentességi igényeket az unió tudomásul vette, és azokhoz megfelelő statisztikai adatokkal alátámasztott érveket és ütemterveket kért. Fontos szempont, hogy az átmeneti mentességek egyike sem

torzíthatja számottevő mértékben a Közösségen belüli gazdasági versenyt, és nem rontja a szabályozások hatékonyságát.

- A közvetlen kifizetéseket illetően az unió a tárgyalások egy későbbi szakaszában, mélyreható elemzések alapján alakítja ki álláspontját.

A 2000. december 20-án, Brüsszelben átadott *kiegészítő tárgyalási álláspont* az Európai Unió hivatalos tárgyalási álláspontjára adott magyar válasz volt. Ebben részletes kiegészítő információkat közöltünk, statisztikai adatsorokat, felkészülési ütemterveket (az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer, a Tesztüzemi Rendszer stb.) ismertettünk.

A mezőgazdaság területén minimálisra csökkentettük az átmeneti időszakra vonatkozó igényeinket (derogációkat). Az 1999 novemberében átadott pozíciós dokumentumhoz képest több derogációt visszavon-

tunk, mivel időközben változott a közösségi szabályozás. Ezek olyan kérdésekre vonatkoznak, amelyek nem zavarják az egységes belső piac működését.

2001 első félévében úgynevezett technikai konzultációkra került sor a legkülönbözőbb területeken (állategészségügy, növényegészségügy, piacszabályozás, intézményfejlesztés), amelyek tulajdonképpen az érdemi tárgyalásokat készítették elő.

Az Európai Unió tagországai által Nizzában elfogadott ütemterv (*Road Map*) alapján 2001 második félévében megkezdődtek az *érdemi mezőgazdasági tárgyalások*. Ezek keretében elsőként az agrár-ágazat horizontális témái kerültek napirendre (állategészségügy, növényegészségügy).

A 2001. december 12-i miniszteri tárgyalási fordulón az EU elfogadta a biogazdálkodásra, a vadrizsra, a kötelező lepárlásra, a tokaji borkülönlegességekre, a földrajzi árujelzőkre és a vágott-test minősítésre vonatkozó pozícióinkat.

2002. március 21-én, a főtárgyalói fordulón az Európai Bizottság megállapította, hogy a növény- és állat-egészségügyi részfejezetek nem igényelnek további tárgyalást, egyben – a tagjelöltek közül elsőként – elfogadta Magyarország e területeken benyújtott átmeneti mentességi igényeit (nagykapacitású vágóhidak szerkezeti követelményei, tojótyúk ketrecekre vonatkozó előírások).

2002. január 30-án látott napvilágot az Európai Bizottság vitaanyaga – az úgynevezett *Issues Paper* –, amely a csatlakozási tárgyalásokon az unió által képviselendő általános alapelveket fektette le. Az egyes tagjelölt országokra nézve az anyag még nem tartalmazott specifikus információkat.

Az EU következő közös álláspontja 2002. június végére készült el, azonban még ennek sem képezték részét költségvetési (anyagi) vonzatú uniós pozíciók.

Az unió 2002. november 20-án hozta nyilvánosságra új közös álláspontját. A dokumentum minden egyes (95) tárgyalási pozíciókat illetően tartalmazta a közösségi álláspontot (legtöbb esetben a korábbi megállapításokat), beleértve a mezőgazdasági közvetlen kifizetéseket, valamint a még nyitott kvótakérdéseket.

2002. november végére az eredetileg megfogalmazott 95 pozícióból már csak

10 igényelt további egyeztetést. Ezek közül kiemelkedő jelentőségű az EU-támogatások legnagyobb részét élvező szántóföldi növénytermesztésben támogatható területnagyság, illetve a támogatási összeg meghatározásához szükséges történelmi gabona-termésátlag meghatározása, a szarvasmarha ágazat kvótakérdései, a bortermő zónák besorolása.

A politikai terveknek és szándékoknak megfelelően a 2002. december 13-án, Koppenhágában tartott csatlakozási konferencia keretében lezárultak a csatlakozási tárgyalások a tíz tagjelölt országgal. Sikerült kompromisszumot kötni a még nyitott kérdésekben. A közvetlen támogatások nemzeti költségvetésből, illetve részben vidékfejlesztési keretből való, emelt mértékű kiegészítésének lehetőségével Magyarország javítani tudta az EU utolsó ajánlatát.

III. Támogatási formák és lehetőségek a csatlakozás után

Az Európai Unió elismerte az újonnan csatlakozó országok jogát a Közös Agrárpolitika keretében biztosított valamennyi támogatásra. A közvetlen támogatások kivételével ezek a csatlakozás napjától teljes mértékben megilletik az új tagállamok gazdálkodóit. A közvetlen támogatások teljes körű bevezetése azonban csak egy átmeneti időszak alatt valósul meg.

A csatlakozást követően a hazai gazdálkodók, piaci szereplők a következő forrásokból juthatnak támogatásokhoz:

- A Közös Agrárpolitika keretéből
 - › közvetlen termelői támogatások formájában;
 - › piaci intézkedések (intervenció, export-támogatás stb.) formájában;
 - › vidékfejlesztési intézkedések révén.
- Nemzeti forrásból
 - › a közösségi szabályoknak megfelelő nemzeti támogatások útján.

1. Közvetlen termelői támogatások

A Közös Agrárpolitika keretében bizonyos tevékenységi körökkel foglalkozó gazdálkodók közvetlen (hektár-, mennyiség- vagy

állatlétszám-alapú) termelői támogatásra jogosultak. A közösségi szabályozás alapján – a hazai termelési szerkezetből adódóan – a közösségi forrásból finanszírozott közvetlen támogatások 89 százalékának a gabona-, az olaj- és fehérjenövény-termesztők, 7 százalékanak a szarvasmarha- és juhtartó gazdák, a fennmaradó 4 százalékának a más növényeket (például dohányt) termesztők lesznek a kedvezményezettjei. Számos ágazat (például cukor, sertés, baromfi, kertészet, borászat) nem érintett a közvetlen támogatási rendszerben.

Az új tagországok gazdái közösségi forrásból 2004-ben az uniós országok mezőgazdasági termelői által élvezett közvetlen támogatások 25 százalékát, 2005-ben 30 százalékát, 2006-ban 35 százalékát kapták meg, majd – fokozatos emelkedés után – 2013-ban már a 100 százalékot. A tárgyalások eredményeként ugyanakkor mód nyílik arra, hogy a közvetlen támogatásokat kiegészítsük a nemzeti költségvetésből, évente legfeljebb 30 százalékponttal. Ezzel a lehetőséggel élve gazdálkodóink már az első évben több mint a felét (55 százalékát) megkaphatják annak a mértéknek, amely az unió jelenlegi gazdálkodóit megilleti. A kie-

A közvetlen kifizetések ütemezése az átmeneti időszakban, a jelenlegi tagállamokban járó teljes támogatás százalékában

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU-forrás	25	30	35	40	50	60	70	80	90	100
EU + nemzeti forrás	55	60	65	70	80	90	100	100	100	100

gészítéssel az átmeneti időszak a gazdák számára hat évre rövidül. A hetedik évben a közösségi hozzájárulás mértéke 70 százalék lesz, s ez a magyar kiegészítéssel együtt 100 százalékot tesz ki.

A tárgyalások eredményeként a 2004–2006 közötti időszakban lehetőség nyílik arra, hogy az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) garancia részlege által biztosított vidékfejlesztési források egy részét átcsoportosítsuk a közvetlen támogatások előbb leírt kiegészítésére. Ez két módon történhet:

- az említett vidékfejlesztési forrásokra vonatkozó kötelezettségvállalási összeg legfeljebb 20 százalékát minden évben;
- az adott évi kötelezettségvállalási összeg maximum 25, 20 és 15 százalékát 2004-ben, 2005-ben, illetve 2006-ban.

A vidékfejlesztési keretből átcsoportosított összeg nem haladhatja meg a kiegészítés mértékének 80 százalékát, azaz a közvetlen támogatások kiegészítésénél is legalább 20 százalékot kell kitennie a nemzeti társfinanszírozásnak.

A csatlakozást követő első három évben (amely időszak kétszer meghosszabbítható

egy évvel) az új tagállamok dönthetnek úgy, hogy a nekik járó összes közösségi közvetlen támogatást nem termékcsoportonként osztják szét, hanem az adott ország hasznosított mezőgazdasági területe alapján. Ebben az esetben is lehetnének szektorspecifikus támogatások, vagyis az egységes területalapú támogatás kiegészíthető lenne nemzeti forrásból az adott szektorban adható közösségi közvetlen támogatás 55 százalékáig az első évben, 60 százalékáig a második évben stb. Amennyiben egy új tagállam élni kíván ezzel a lehetőséggel, úgy legkésőbb a csatlakozásig jelentenie kell döntését az Európai Bizottságnak.

2. A piacok stabilizálását szolgáló intézkedések

A magyar termelők és piaci szereplők a tag-ság első napjától kezdve a többi tagország termelőivel és piaci szereplőivel azonos feltételekkel vehetnek részt a közösségi intervenciók intézkedéseiben és a külkereskedelmi szabályozásban. Az egyes piaci rendtartásokban meghatározott intervenciók felvásárlási árak (például gabona, mar-

Vidékfejlesztési támogatások

A támogatás forrása	Támogatás (Mrd Ft) ¹			
	Összesen	Évenként		
		2004	2005	2006
Orientációs részlegből	76,31	19,40	26,51	30,40
Garancia részlegből	128,13	29,10	48,20	50,83

hahús, vaj, tejpor), a piacstabilizáló támogatások (például zöldség-gyümölcs kivonása a piacról, sertés magántartolás, borfelesleg lepárlása), valamint az exporttámogatások ugyanazon termékekre és teljesen azonos mértékben érvényesülnek a magyar gazdák és piaci szereplők tekintetében, mint bármely más tagállamban.

A Közös Agrárpolitika – nem eléggé hangsúlyozható – pozitív jellemzője a kiszámíthatóság, a hosszú távon tervezhetőség. Az évekre előre meghatározott feltételrendszereket és piaci védelmi mechanizmusokat figyelembe véve minden érintett biztonság-
gal fel tudja mérni lehetőségeit.

3. Vidékfejlesztési intézkedések

A Közös Agrárpolitika második pillérét alkotó vidékfejlesztési intézkedések átmeneti időszak nélkül, teljes mértékben vonatkoznak az új tagországok pályázóira. A támoga-

tások jelentékeny része a mai rendszerhez képest könnyebben hozzáférhető lesz, társfinanszírozásuk kisebb terhet ró a nemzeti költségvetésre. Az újonnan csatlakozó államok strukturális adottságaira való tekintettel a vidékfejlesztési támogatások köre néhány speciális jogcímmel is kibővült.

A vidékfejlesztési támogatások pénzügyi hátterük és a hozzájuk kapcsolódó eljárásrendek alapján két fő csoportba sorolhatók:

- az EMOGA orientációs részlegéből finanszírozottak;
- az EMOGA garancia részlegéből finanszírozottak.

3.1. Az EMOGA orientációs részlegéből finanszírozott vidékfejlesztési intézkedések

Az EMOGA orientációs részlege az unió Strukturális Alapjai közé tartozik, így az ebből finanszírozott vidékfejlesztési intézkedések is részét képezik hazánk Nemzeti Fejlesztési Tervének – azon belül az agrár-

¹ Az anyagban szereplő EU-támogatások forintosított értéke a Pénzügyminisztérium árfolyamprognózisa alapján került kiszámításra: 2004 – 242,5 Ft/€, 2005 – 241 Ft/€, 2006 – 237,5 Ft/€.

és vidékfejlesztési operatív programot (AVOP) alkotják. A Nemzeti Fejlesztési Terv öt operatív programot tartalmaz, a kormány tervei szerint az ezekre jutó pénzügyi keret 18 százaléka fordítható az AVOP-ra. A Strukturális Alapok általános szabályai szerint ezekhez az intézkedésekhez nemzeti társfinanszírozást kell biztosítanunk, valamint a támogatásra pályázó gazdálkodónak többkevesebb saját forrással is rendelkeznie kell (minimum 35 százalékos önrész).

Bár az egyes pályázók a mai tagállamokéval azonos – sőt esetenként kedvezőbb – feltételekkel részesülhetnek ezekből a támogatásokból, a Magyarország számára 2006 végéig rendelkezésre álló nemzeti keretösszeg egy lakosra vetítve alacsonyabb, mint a hazánkkal összemérhető helyzetű tagállamok kerete.

Az agrár- és vidékfejlesztés operatív program három fő célt jelöl meg, amelyekhez tizenegy intézkedés társul.

3.1.1. A versenyképes alapanyag-termelés megalapozása

A versenyképes alapanyag-termelést a termelési költségek csökkentésével, a gazdaságok eszközellátottságának, technológiai színvonalának emelésével, a termékek minőségének javításával, a higiéniai és az állatjóléti körülmények színvonalának emelésével, a gazdaságok versenyképességének növelésé-

vel, a piaci hatékonyság fokozásával alapozzuk meg. Fontos célunk az is, hogy a meglévő munkahelyeket megőrizzük, és új foglalkoztatási lehetőségeket teremtsünk. A kitűzött cél megvalósulását az alábbi intézkedések segítik:

- *A mezőgazdasági beruházások támogatása.* Ezen belül elsősorban a mezőgazdasági eszközök, gépek, épületek, építmények, technológiai és egyéb berendezések megújítására, valamint a szőlő- és gyümölcsültetvények faj- és fajtaszerkezetének, telepítési rendszerének korszerűsítésére kerül sor. Különös figyelmet kell fordítani a higiéniai és az állatjóléti, a környezetvédelmi célú technológiákra, ezek beépítésére.

Mivel a támogatások csak pályázatos rendszerben hozzáférhetők, a közösségi rendszerű pályázást a 2003-as támogatási konstrukciókon már gyakorolni lehet.

- *Fiatal gazdálkodók pályakezdési támogatása.* Olyan, gazdaságilag életképes üzemek kialakítását szolgálja, amelyeket megfelelő képzettséggel rendelkező fiatal (legfeljebb 40 éves) gazdálkodók indítanak be. A fiatal gazdálkodó ennek a támogatásnak a segítségével megvásárolhatja például a termeléssel felhagyó gazdálkodó gazdaságát, vagy korszerűsítheti a termelését új eszközök beszerzésével.

- *Szakmai továbbképzés és átképzés támogatása.* Ennek az intézkedésnek a keretében

olyan intézmények és szervezetek támogatása lehetséges, amelyek nem iskolarendszerű továbbképzést, illetve átképzést folytatnak (például új ismeretek oktatása gazdálkodók számára).

- *Erdőgazdálkodás korszerűsítése.* A támogatás az erdészeti termékek betakarítási-, feldolgozási és értékesítési módszereit fejlesztő beruházásokat, az elsődleges felfeldolgozást, illetve a fa- és nem fa alapú erdei termékek előállításának korszerűsítését segíti. Támogatja erdőtulajdonosok társulásainak létrehozását és a nem mezőgazdasági területek (például rontott erdők) erdősítését is.
- *A halászat modernizálása.* Az intézkedés elsődleges célja az ivadéknevelő és áruhaltermelő, továbbá halfeldolgozó létesítmények olyan irányú korszerűsítése, amelynek révén nő a piacképes, jó minőségű termékek aránya.

3.1.2. Az élelmiszer-feldolgozás modernizálása

A támogatás célja a mezőgazdasági termékfeldolgozás és -értékesítés fejlesztése. Ennek érdekében töketámogatás nyújtható új épületek építéséhez, meglévő épületek felújításához, új berendezések megvásárlásához, amennyiben ezek célja a termékek minőségének javítása, a konkrét piaci igényeket kielégítő, illetve új piaci lehetőségeket kihasználó

termékek előállítása, továbbá az élelmiszerbiztonság és a környezetvédelem színvonalának emelése. Főként olyan kis és közepes méretű vállalkozások részesülhetnek támogatásban, amelyek a mezőgazdaságból származó alapanyagok elsődleges feldolgozását végzik.

3.1.3. Vidéki térségek fejlesztése

A prioritás legfőbb célja a vidék felzárkózásának elősegítése. Ennek érdekében – összhangban az unió vidékfejlesztési politikájával és a tagországok vidékfejlesztési gyakorlatával – a következő intézkedéseket tervezzük:

- *A vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése:*
 - › új mezőgazdasági, illetve a mezőgazdasági termeléshez közeli tevékenységek bevezetésével (például mezőgazdasági eredetű alapanyagok helyi feldolgozása, vagy valamilyen gyógynövény termesztéséhez és feldolgozásához szükséges eszközök beszerzése);
 - › különleges, egyedi termékek előállításával és a forgalmazásra való felkészüléssel (például kecskesajt vagy lekvárok készítése, és a helyi értékesítés feltételeinek kialakítása);
 - › idegenforgalmi és kézműipari tevékenységek fejlesztésével (például használaton kívüli gazdasági létesítmények átalakítása

falusi vendéglátás céljára, vagy kihalóban lévő kézműves mesterségek folytatása).

- *Mezőgazdasághoz kötődő infrastruktúra fejlesztése:* Része lehet az intézkedésnek a mezőgazdasági útépités támogatása, a vállalkozások energiaellátásának korszerűsítése, kiemelten a megújuló energiaforrások használatának bevezetése (faapríték-használat, biogáz-, bioetanol-előállítás).
- *Alapvető szolgáltatások a vidéki vállalkozók és lakosság számára:* Azoknak a szolgáltatásoknak a fejlesztésére irányul, amelyek fontosak a vidéki lakosság, főként a vidéki vállalkozások, így a gazdálkodók számára. Egy településen létrehozható például olyan

szolgáltatóház, ahol az érdekeltek tájékozódhatnak a támogatási lehetőségekről, hozzáférhetnek az internethez, szakmai összejöveteleket tarthatnak.

- *Falufejlesztés és falufelújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése:* A vidéki településeken még ma is fellelhetők a régebbi korokból ránk maradt tárgyi és szellemi értékek, amelyek megőrzésre érdemesek. Hasonló értéket képviselhetnek régi települések közterületei, vagy a településeken kívüli mezőgazdasági létesítmények (pincesorok, majorsági épületek). Mindezek megőrzéséhez, illetve épületek-építmények felújításához is adható támogatás.

- *Közösségi kezdeményezésű programok támogatása (LEADER+):* Az Európai Unióban lehetőség nyílik úgynevezett közösségi kezdeményezésű programok támogatására a vidékfejlesztéshez kapcsolva is, a mostani tervidőszakban LEADER+ néven. A lényege abban áll, hogy egy-egy vidéki közösség – úgynevezett helyi akciócsoport – kezdeményezhet az adott térséget érintő programot. Például ilyen lehet egy, a térségre jellemző épületegyüttes felújítása és alkalmassá tétele a közösségi hasznosításra, birtokrendezési programok megvalósítása, gazdasági szerkezetváltást segítő, a helyi adottságokra alapozó gazdaságfejlesztési programok.

3.2. Az EMOGA garancia részlegéből finanszírozott vidékfejlesztési intézkedések

Az EMOGA garancia részlegéből finanszírozott vidékfejlesztési intézkedések a Közös Agrárpolitika 1992. évi reformjának hozadékaként alakultak ki, mintegy velejárói, kísérői voltak annak. Ezért is szokás őket *kísérő intézkedéseknek* nevezni. Az ide tartozó támogatási intézkedések az orientációs részlegnél megismertektől eltérően nem kívánnak gazdálkodói önrészt, hozzájárulást, csak nemzeti társfinanszírozást (80 százalék uniós, 20 százalék hazai forrás). A kísérő intézkedések elsősorban arra szolgálnak, hogy támogassák a szerkezeti változásokat a mezőgazdaságban. Prioritásként az önálló programozási dokumentumot alkotó, de a Nemzeti Fejlesztési Terv stratégiájával összhangban álló Nemzeti Vidékfejlesztési Terv fogja tartalmazni. A rendelkezésre álló keretet a következő célokra lehet felosztani:

- *Korai (korkedvezményes) nyugdíjaztatás:* Olyan gazdálkodó kérheti, aki elmúlt 55 éves, és a kérelmezést megelőző 10 évben gazdálkodott, de a normál nyugdíjkorhatárt még nem érte el. Az igénylés feltétele, hogy felhagyjon az árutermelő gazdálkodással, és gazdaságát átadja (eladja) valakinek. Ennek fejében jövedelempótló nyugdíjat kaphat, amelyet 75 éves koráig akkor is megtart-

hat, ha rendes nyugdíjat is kap. Eltérő feltételek mellett dolgozó (alkalmazott) is részesíthető korkedvezményes nyugdíjazásban. A támogatás magyarországi alkalmazási lehetőségének vizsgálata és feltételeinek meghatározása folyamatban van.

- *Kedvezőtlen adottságú és környezetvédelmi megkorlátozások alá tartozó térségek:*

Az itt gazdálkodók támogatást kaphatnak azért, hogy az érintett térségekben alacsony eszközigenyű termelés környezetvédelmi, vagy más társadalmi indokból (például foglalkoztatási feszültségek miatt) fennmaradjon. A támogatások kompenzációs és orientációs jellegűek, hiszen – különösen természeti értékek védelme esetében – a vidékfejlesztés lehetséges irányát is kijelölhetik. A kedvezőtlen adottságú és környezetvédelmi megkorlátozások alá tartozó térségeket Magyarország határolja le.

- *Az agrár-környezetgazdálkodási támogatás:* Az EU vidékfejlesztési rendszerének ez az egyetlen kötelezően alkalmazandó eleme.

Az unió elismeri, hogy fokozottan honorálja a környezetvédelem, a tájfenntartás érdekében végzett gazdálkodás többletteljesítményét, lehetőséget teremtve a földalapú támogatások számottevő kiegészítésére. Az agrár-környezetvédelmi támogatások különböző környezetkímélő gazdálkodási módszerek alkalmazását segítik elő, és az előre kidolgozott célprogramokat legalább

öt évre felvállalva, pályázat útján igényelhetők. Agrár-környezetgazdálkodási támogatások a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program keretében ma is léteznek. 2004-től ezek Magyarország vidékfejlesztési tervének egyik legjelentősebb támogatási jogcímeiként működhetnek tovább.

- *Mezőgazdasági területek erdősítése:* Az intézkedésnek köszönhetően várhatóan a maihoz képest több erdőt (évente mintegy 13 ezer hektárt) telepíthetünk a leggyengébb adottságú mezőgazdasági területeken. A hatályos közösségi jogszabály a telepítési költségek megtérítésén túl lehetővé teszi az ápolási (gondozási) költségek megtérítését 5 éven át, valamint az erdősítés miatt kieső jövedelem pótlását, legfeljebb 20 éven keresztül.

4. Az új tagországok átmeneti támogatási lehetőségei

A csatlakozási tárgyalások eredményeként az új tagországok a mezőgazdasági termelők meghatározott körének adhatnak olyan támogatásokat, amelyeket a régi tagországok gazdálkodói nem kaphatnak.

- *Félig önálló gazdaságok támogatása (árutermelő gazdaságok kialakítása):* Azok az egyéni gazdaságok, amelyek jórészt ugyan önállósra termelnek, de a szükség-

leteiken felüli részt értékesítik – tehát egyben már árutermelők is –, támogatást kaphatnak, ha üzleti tervvel bizonyítják, hogy a jövőben (öt év alatt) gazdaságilag életképes vállalkozássá válnak. A támogatás felső határa gazdaságonként egysége-

sen 1000 euró/év (mintegy 242 500 forint/év). A támogatás öt éven át folyósítható, de három év után felülvizsgálatot kell tartani. Ha az üzleti tervben lefektetett célok nem teljesülnek, a támogatás folyósítását le kell állítani, de a kifizetett támogatásokat nem lehet visszakövetelni. A támogatás felhasználására nincs előírás.

- *Termelői csoportok (szövetkezetek) létrehozásának támogatása:* A támogatás termelői csoportok (szövetkezetek) megalakulását segíti azáltal, hogy egy termelői csoport

öt éven keresztül kap támogatást, összesen legfeljebb mintegy 94,5 millió forint értékben. Az első két évben a támogatás felső határa 24,25 millió forint, majd 21,8 millió forint, 14,55 millió forint és 12,12 millió forint, de a támogatás a termelői csoport áruforgalmától is függ.

- *EU-előírásoknak (standardoknak) való megfelelés támogatása:* A támogatás segíti a gazdálkodókat az unió környezeti, higiéniai, állatjóléti, élelmiszerbiztonsági és munkavédelmi előírásainak teljesítéséhez szükséges költségek fedezésében. A támogatás öt évre adható, de évente azonos mértékben csökken, öt év alatt nullára. Mértéke az első évben nem haladhatja meg a hektáronkénti 48 500 forintot, vagy az alternatív módon

(például állategység alapján) számított megfelelő összeget.

- *Technikai segítségnyújtás:* Ez a támogatás a gazdálkodókat nem érinti, mert tulajdonképpen az unió hozzájárulása a támogatási rendszer működtetésével kapcsolatos költségekhez.

Az orientációs és a garancia részlegből finanszírozott, vidékfejlesztési intézkedések keretében nyújtott támogatásokhoz való hozzájutás begyakorlására, a szükséges tapasztalat megszerzésére kiváló lehetőséget teremt a SAPARD-program. Ennek keretében az Európai Unió – a gazdasági fejlesztésen kívül – a sikeres tagállamként való működéshez elengedhetetlen adminisztrációs eljárásokat kívánta megismertetni az érintettekkel.

A vidékfejlesztési intézkedések esetében (szemben a közvetlen támogatásokkal) az unió nem korlátozza a tagállamokat abban, hogy a közös költségvetésből biztosított kereteken túl, a közösségi szabályokkal összhangban, saját forrásból további támogatásokat nyújtsanak.

5. Nemzeti támogatások

A Közös Agrárpolitika keretébe tartozó, eddig megismert, részben vagy egészében közösségi finanszírozású támogatások mellett a csatlakozást követően lehetőségünk

lesz bizonyos nemzeti támogatási intézkedések alkalmazására is. Az újonnan csatlakozó országok esetében a nemzeti támogatások két körét érdemes megkülönböztetni:

a) Minden új tagállam a csatlakozást követő 4 hónapon belül bejelenti az Európai Bizottságnál a csatlakozás idején futó nemzeti támogatásait. Ezután, ha a Bizottság másként nem rendelkezik, a tagság 3. évéig végéig összhangba kell hozni a bejelentett nemzeti támogatásokat a közösségi szabályokkal, vagy be kell szüntetni alkalmazukat. Az Európai Bizottság a három év letelte előtt is vizsgálhatja ezeket a támogatásokat, és utasíthatja az új tagállamot a támogatás azonnali megszüntetésére. Ez a döntés azonban nem lehet visszamenőleges hatályú, tehát sem büntetéssel, sem a támo-

gatus visszaterítésének kötelezettségével nem jár

b) A taggá válást követően, az erre vonatkozó EU-irányelvekkel összhangban, az Európai Bizottság jóváhagyásával bármikor bevezethetők új nemzeti támogatások.

6. Védzáradék

A Bizottság javaslatára a csatlakozási szerződésbe bekerülő általános védzáradék lehetőséget teremt arra, hogy a csatlakozás után esetlegesen kialakuló, előre nem látott, súlyos piaci zavarok esetén – a felek konzultációja után, megfelelő uniós eljárások keretében és az Európai Bizottság jóváhagyásával – a problémákkal szembesülő ágazatok megsegítésére védelmi intézkedéseket dolgozzunk ki.

IV. A mezőgazdasági fejezet ágazati megállapodásai

1. Horizontális alfejezet (állat- és növényegészségügy)

Az állat- és növény-egészségügyi témakör – hosszú és igen nehéz, technikai konzultációkkal tűzdelt tárgyalási folyamat eredményeképpen – a 2002. március 21-én, Brüsszelben tartott főtárgyalói fordulón kaptak „további tárgyalást nem igénylő” minősítést. A terület kiemelt jelentőségét jelzi, hogy a mezőgazdasági joganyag mintegy fele a horizontális területekkel foglalkozik.

A növény-egészségügyi témakörbe tartozó szakterületek (növényegészségügy, növényvédőszer-engedélyezés és maradékok, vetőmagvak és szaporítóanyagok bizonylatolása) esetében kötelezettséget vállaltunk arra, hogy az erre vonatkozó teljes joganyagot átmeneti mentességi igények nélkül vesszük át. (Vállalt kötelezettségeink teljesítését természetesen bizonyítanunk kellett.)

Az állategészségügy tekintetében az úgynevezett vöröshús-vágóhidak meghatározott körére, egyes gazdasági haszonállatfajok, sertés, tojótyúk, borjú tartásának állatvédelmi szabályaira fogalmaztunk meg átmeneti mentesség iránti kérelmet.

Az állat-egészségügyi témakör tárgyalásának kulcskérdései a következők voltak:

felkészülés az egységes belső piaci állat-egészségügyi ellenőrzések végrehajtására; élő állatok és állati eredetű termékek forgalmazása, kereskedelme; állatok jelölése és nyilvántartása; állat-egészségügyi ellenőrzések finanszírozása; állat-egészségügyi határellenőrző pontok kialakítása és működtetése az EU leendő külső határain; járványos állatbetegségek megelőzésének, leküzdésének szabályai; Magyarország egyes állatbetegségektől való mentességének hivatalos elismertetése; élelmiszerhigiénia (vöröshús-vágóhidak, tejüzemek, tradicionális tejtermékek, halfeldolgozók, zoonózisok); állati eredetű hulladékok kezelése; állatvédelem.

Az állategészségügy területén elfogadott két átmeneti mentességi kérelmünk érvrendszere olyan elemeket tartalmazott, amelyek alkalmazhatók voltak a többi csatlakozni kívánó országgal folytatott tárgyalásokon is

1.1. Felmentés a vágóhidak szerkezeti kialakítási követelményei alól

A tárgyalásokon sikerült elérni, hogy 44 nagykapacitású vöröshús-vágóhid legkésőbb 2006. december 31-ig felmentést kapjon a közösségi jogszabályokban meghatározott

szerkezeti (strukturális) előírások alól. A felmentés alá tartozó hiányosságok higiéniai és élelmiszerbiztonsági szempontból nem jelentenek veszélyt a vágóhidakról kikerült termékekre, valóban szerkezeti problémákat takarnak (például hidegburkolatok kopásállósága, szennyvíz- és hulladékkezelés).

Az érintett üzemekről részletes lista készült, feltüntetve a hiányosságok kiküszöbölésére tett vállalásaikat.

Az átmeneti időszaknak köszönhetően az érintett vágóhidaknak hosszabb idő áll rendelkezésükre arra, hogy megvalósítsák a szabályozásnak való megfeleléshez szükséges beruházásokat.

1.2. Felmentés a ketreces tojtyúk-tartás állatvédelmi követelményei alól

A megállapodás értelmében 21 üzem 2009. december 31-ig felmentést kapott az alól, hogy az 1999. július 1. előtt használatba vett, fel nem javított ketrecekben maradéktalanul betartsák a tojtyúkokra vonatkozó uniós állatvédelmi előírásokat. A felmentés a padozat lejtésére és a ketrecek belmagasságára vonatkozik, az egy tyúkra előírt minimális férőhelyet ezekben a ketrecekben is biztosítani kell.

Az érintett telepeknél észlelt hiányosságokat gyakorlatilag csak teljes technológiascevrével lehetne orvosolni. Az átmeneti mentességnek köszönhetően mód nyílik arra, hogy

a mostani berendezéseket 2009 végéig használják, a korszerűsítésre pedig lesz idejük felkészülni a szóban forgó telepek üzemeltetőinek.

Az állatvédelem területén további két átmeneti mentességi kérelmet foglalmaztunk meg (bizonyos sertés korcsoportok, illetve a ketreces borjútartás férőhelyigényével kapcsolatban), de mivel azok kizárólag az egy állatra előírt minimális férőhely problémáját érintették, elfogadtatásukra nem volt lehetőségünk. A Bizottság álláspontja szerint elfogadhatatlan versenytorzítás, ha valaki egy egységnyi területen a férőhely-előírások megszegésével több terméket állít elő.

A horizontális rész tárgyalásának lezárása nem jelenti a felkészülés befejezését. Az illetékes uniós szervek és a tagállamok szakértői rendszeresen ellenőrzik a harmonizációs folyamat előrehaladását, vállalásaink teljesülését.

2. Kvótakérdések

A Közös Agrárpolitika keretében a közvetlen termelők, illetve feldolgozói támogatásban részesülő, továbbá piaci intervenciók intézkedésekkel támogatott ágazatokban rendszerint támogatási vagy termelési korlátozásokat alkalmaznak. A leggyakrabban kvótáknak nevezett termelés- vagy támogatáskorlátozó intézkedések jellegükben

nagyon eltérők. Legtöbbjük csak támogatási korlátot jelent, túllépésük esetén a kvótán felül előállított mennyiségre nem jár támogatás (például a húsmarha ágazat kvótái), illetve a túllépéssel azonos arányban csökken az egységnyi támogatás (például szántóföldi növények bázisterülete). Más kvóták esetében a túllépés szigorú büntetést von maga után (például kvótán felüli tej büntető illetéke), illetve a felesleg elhelyezését a kvótát túllépő tagállam finanszírozza (például cukor-, izoglükóz-kvóta).

A jelenlegi tagállamokban a kvóták meghatározásához a bevezetésük előtti néhány éves időszak tényleges termelési adatait vették alapul. A csatlakozási tárgyalások kezdetén, kapcsolódó tárgyalási pozícióink megfogalmazásakor eltértünk ettől az elvtől, és többnyire a nyolcvanas évek második felére jellemző – esetenként még azt is meghaladó – igényeket terjesztettünk elő. A megegyezés végül a magyar igények és az EU eredeti ajánlata közötti szinten jött létre, kvótáink az utóbbi 4–5 év tényleges termelési szintjét tükrözik. Minden egyes kvótával szabályozott területen olyan megállapodás született, amely biztosítja nemcsak a mai termelési színvonal fenntartását, de megfelelő mozgásteret is az ésszerű és fenntartható fejlődéshez.

2.1. Szántóföldi növények bázisterülete, regionális hozama

A Közös Agrárpolitika szántóföldi növényekre vonatkozó piaci rendtartása első sorban a gabonafélék, az olaj- és fehérjenövények (GOF) természetűnek gazdálkodási feltételeit szabályozza. A szabályozás egyik legfontosabb eleme a GOF-területek alapján a gazdálkodóknak fizethető közvetlen termelői támogatás. Mint azt korábban jeleztük, a hazai termelési szerkezetből adódóan a Magyarországnak járó összes termelői közvetlen támogatás 89 százalékát ez az ágazat kapja. A többi közvetlen támogatáshoz hasonlóan ehhez a hektáronkénti támogatáshoz is fokozatosan juthatnak hozzá az új tagállamok gazdálkodói.

A Magyarországnak járó szántóföldi közvetlen támogatási keretösszeget az úgynevezett bázisterület és a referenciahozam segítségével számítják ki. Erről a két értékről hosszasan tárgyaltunk, a megállapodás csak a tárgyalások legvégső szakaszában született meg. Az erre vonatkozó közösségi jogszabályok elveivel összhangban, az 1999–2001 és 1997–2001 közötti időszakok alapján 3 487 792 hektár bázisterület és 4,73 tonna/hektár referenciahozam került meghatározásra. (Érdemes megjegyezni, hogy Észtországnak 2,4 tonna/hektár, Lengyelországnak 3 tonna/hektár, Csehországnak pedig 4,2 tonna/hektár referenciahozamot ismertek el).

A magyar mezőgazdaság támogatási és termelési kvótái

Kvóta	Elfogadott kvóta
Szántóföldi bázisterület (ha)	3 487 792
Regionális hozam (t/ha, referenciahozam)	4,73
Hagyományos durumbúza terület (ha)	2 500
Nem hagyományos durumbúza terület (ha)	4 305
Cukor A kvóta (t)	400 454
Cukor B kvóta (t)	1 230
Izoglükóz A kvóta (t)	127 627
Izoglükóz B kvóta (t)	10 000
Dohány (t)	12 355
Tejkvóta (t)	1 990 060 (1 947 280 alapkvóta + 2006. évi tartalék 42 780)
Szarvasmarha kiegészítő támogatás (€)	2 936 076 (100%)
Vágási prémium (állat)	235 998
Húsmarha prémium (állat)	94 620
Anyatehén (állat)	117 000
Juh (állat)	1 146 000
Kiegészítő támogatás (€)	1 211 510 (100%)
Kecske (állat)	Juhval együtt
Rizs termőterület (ha) és támogatási szint (€)	3 222 ha; 163,215 €; 3,10 t/ha átlaghozam
Egyéb fehérjenövények termőterülete (ha)	1 954
Száritott takarmány (t)	49 593
Kender (t)	2 061
Len (t)	0
Paradicsom (t)	130 790
Őszibarack (t)	1 616
Körte (t)	1 031

A tárgyalásokon meghatározott 4,73 tonna/hektár referenciahozamnak nincs termelést korlátozó szerepe. Ez az érték a hektáronkénti támogatás kiszámításához használt képlet egyik eleme (súlyozott gabona-termésátlag). Az egy hektárra jutó támogatás

2004-ben, 55 százalékos támogatási szint mellett (25 százalékos közösségi forrás és 30 százalékos nemzeti kiegészítés) 39 745 forint, a fehérjenövények esetében 45 738 forint. (A rendtartás más elemeit – például az intervenció ár számottevő növekedését –

figyelembe véve 2004-ben a becsült többlet-támogatás és árbevétel nyomán összesítve mintegy 100–120 milliárd forinttal javul a gabonafélék, az olaj- és fehérjenövények termesztőinek jövedelempozíciója.)

A bázisterület ugyancsak nem állít közvetlen termelési korlátot. Amennyiben a beérkező támogatási igények országos összesítésekor kiderül, hogy a tényleges termőterület meghaladja a bázisterületet, úgy az egy hektárra kifizetendő támogatást a túllépés arányában csökkentik. Hangsúlyozandó, hogy a bázisterület nincs leosztva gazdálkodókra, és a gabona, az olaj- és fehérjenövények ára is szabadon módosítható. Fontos tehát megjegyezni, hogy úgynevezett *gabonakvóta nem létezik*, az Európai Unió nem korlátozza ezen növények termesztését.

2.2. Hagyományos és nem hagyományos durumbúza bázisterületek

A durumbúzát termesztő gazdálkodók a szántóföldi növények területalapú támogatásán felül speciális támogatásra jogosultak. A kiegészítő támogatás mértéke az úgynevezett hagyományos durumbúza-termesztő körzetekben 83 541 forint/hektár, míg a nem hagyományos körzetekben 33 683 forint/hektár (mint közvetlen támogatásokat, ezeket is fokozatosan vezetik be).

Magyarország hagyományos durumbúza-termesztő területét 2500 hektárban, nem

hagyományos termőterületét 4305 hektárban határozták meg. Amennyiben ezeknél nagyobb területre érkezik be támogatási kérelem, úgy az egy hektárra jutó kiegészítő támogatás mértékét a túllépésnek megfelelő arányban osztják szét.

A hagyományos durumbúza-termesztő körzetek földrajzilag lehatárolt területek (Dél-Dunántúl, Mezőföld, Dél-Dunamenti síkság, Közép-Alföld, Berettyó-Körös-Maros vidéke, Győri-medence, Hajdúság), az ezeken kívül eső durumbúza-termesztés nem hagyományosnak minősül.

2.3. Cukor - izoglükóz

A tárgyalások eredményeként a cukor esetében 400 454 tonna A- és 1230 tonna B-kvótát, az izoglükózra vonatkozóan pedig 127 627 tonna A- és 10 000 tonna B-kvótát kapott Magyarország. Az utóbbi terméknel az unió induló ajánlatához képest mindkét kvótánál nagyobb keretet értünk el (16 386 tonna, illetve 10 000 tonna növekedés).

A cukor- és izoglükóz-rendtartás nem tartalmaz közvetlen támogatási elemet, így az itt szereplő kvóta nem támogatási korlát, még csak nem is közvetlen termeléskorlátozó intézkedés. A kvóták közvetett kínálatkorlátozó hatása azonban jelentékeny, mivel a B-kvótán belüli termelés számottevő illetékfizetési kötelezettséggel jár, míg a kvótákon felül előállított terméket saját költség-

gen exportálni kell (ez a magas uniós árszint mellett komoly veszteséget jelent).

A rendtartás a feldolgozott termékre, vagyis a cukorra irányul. Az EU által biztosított értékesítési és árgarancia a termelési kvóták határán belül érvényes. A tárgyalásokon elért kvótaszintek a cukor tekintetében jóval meghaladják az elmúlt időszak termelési szintjét, izoglükóznál lefedik azt. A rendtartás által biztosított magasabb termelői árszínvonal, az importvédelem, az exporttámogatás rendszere kiszámítható gazdálkodási környezetet teremt a cukorrépa-termesztőknek (becslések szerint a 2004. évben mintegy 9,5 milliárd forint bevétel-növekedésre számíthatnak).

2.4. Dohánykvóta

Magas munkaerőigénye és így (főként a kedvezőtlenebb adottságú térségekben) a vidéki foglalkoztatottságban játszott fontos szerepe miatt a Közös Agrárpolitika a dohánytermesztőket jelentős támogatásban részesíti. A támogatott termelés alapja a kvóta, amely a dohánytermelő által előállított száraz dohányra vonatkozik. A szektoron belül a Virginia és a Burley fajták eltérő mértékben részesülnek a támogatásból. A Virginia tonnánkénti támogatása 718 180 forint, míg a Burley-é 562 494 forint. Ez a támogatási szint még az 55 százalékos induló mérték mellett is jócskán meghalad-

ja az ágazat mai támogatottságát, ami versenyképessé teszi a termelői szárazdohányt és a fermentált dohányt. Az elért, 12 355 tonnás teljes kvóta (5768 tonna Virginia, 6587 tonna Burley) jóval felülmúlja az utóbbi évek termésmennyiségét.

2.5. Tejkvóta

A csatlakozási tárgyalások végső szakaszában a magyar tárgyalódelegációnak sikerült elérnie, hogy a szarvasmarha ágazat jövőjét meghatározó tejkvóta-kérdést a húsmarha támogatásokkal egy csomagban tárgyalják. Ennek köszönhetően a szarvasmarha ágazat egészét tekintve fejlesztési lehetőségeket teremtő megállapodás született.

A KAP tejpiac-szabályozásának legfontosabb eleme a tejkvóta-rendszer. A tagállamokra, azokon belül az egyes termelőkre leosztott tejkvóta a tejtermelés szigorú mennyiségi korlátozását jelenti. A kvótán felül termelt tejre büntető illetéket kell fizetni (ma a tej irányárának 115 százalékát).

A Magyarország számára elfogadott nemzeti kvóta két részből áll: feldolgozói kvóta címen 1 782 650 tonna, illetve közvetlen értékesítési kvóta címen 164 630 tonna, összesen 1 947 280 tonna. Megjegyzendő azonban, hogy a közösségi jogszabályok lehetőséget nyújtanak a kétféle kvóta közötti átcsoportosításra, vagyis a felvásárlóknak és a feldolgozóknak értékesí-

tett tej mennyiségének növelésére a közvetlen értékesítés terhére. Ezen túl a 2006. évi tartalék további 42 780 tonna, amelyet akkor kapunk meg, ha a kvótamennyiséget 100 százalékosan kihasználtuk. Így az országos kvóta mennyisége 2006-ban 1 990 060 tonnára nőhet, s erre reális esély mutatkozik.

A 2001. évi, 176 kilogramm/fő éves tej- és tejtermékfogyasztást alapul véve megállapíthatjuk, hogy az elért kvótaszint mellett akkor is hazai termelésből lehet ellátni a lakosságot, ha 20 százalékkal megemelkedik a fogyasztás.

A tárgyalásokon kiharcolt, közel 2 millió tonnás tejkvóta és a Magyarország számára megállapított 3,85 százalékos referencia-zsirtartalom (amely alapján a kilogrammban megadott tejkvóta teljesítését nyomon követték) további fejlődési lehetőségeket kínál az ágazat számára.

2.6. Húsmarha-kvóták

A tejkvóta mellett a szarvasmarha ágazat meghatározó uniós szabályozási elemei a különféle húsmarha közvetlen támogatások, amelyeket a következőkben meghatározott kvóták (támogatási felső korlátok) mértékéig lehet folyósítani. Természetesen a termelő

a kvótán felül is tarthat állatot, azt a piacon szabadon értékesítheti, de arra már nem jár támogatás.

A tárgyalások eredményeként *speciális húsmarha támogatásra* az EU induló ajánlatánál több mint kétszer nagyobb kvótát, 94 620 darabot értünk el. Ez a mai, támogatásra jogosult, 9 hónapnál idősebb húsmarha-állományunkat tekintve mintegy ötvenezres növekedésre ad lehetőséget. Ugyancsak nagy mozgásteret biztosít a *húshasznú anyatehén állományra* kapott, 107 034 egyedes kvótánk, amely a mostani szinthez képest mintegy hatvenezres tartalékot jelent. *Vágási támogatásként borjúra és felnőtt állatra* összesen 235 998 darabos kvótahoz jutottunk. A szarvasmarha *kiegészítő támogatás* címen kapott EU-forrás 2004-ben 389 millió forint, amelyet – nemzeti ágazati célokat szolgálva – további termelést segítő, korszerűsítő célokra hasznosíthatunk (például tenyésztőszervezetek támogatása, teljesítményfejlesztés, normatív termelői támogatás). A célok meghirdetése – a közösségi szabályok által behatárolt keretek között – nemzeti hatáskörbe tartozik.

A húsmarha- és a tejkvóta egy csomagban való tárgyalásának eredményeképpen

2 Tinók esetében az állat élete során kétszer részesülhet támogatásban, először a 9 hónapos kor, másodszor pedig a 21 hónapos kor elérése után. A 100 százalékos támogatás mértéke: 150 €/egyed (36 375 Ft). Bikák esetében az állat élete során egyszer, a 9 hónapos kor elérése után részesülhet támogatásban. A támogatás mértéke: 210 €/egyed (50 925 Ft)

Támogatás mértéke 2004-ben

	Összeg
Speciális húsmarha prémium átlagos egyedenkénti összege ²	26 675 Ft/állat
Anyatehén-támogatás	28 008 Ft/állat
Vágási prémium	10 670 Ft/felnőtt állat, illetve 6 669 Ft/borjú

(ismerve húsmarha-állományunk tényleges nagyságát) látható, hogy komoly fejlesztési lehetőségek nyílnak meg az érintett gazdálkodók előtt. Különösen igaz ez, ha a támogatás mértékét is megvizsgáljuk.

Az anyatehén-támogatás 2004-ben az 55 százalékos induló szinten is 8008 forinttal meghaladja a pillanatnyi mértéket, amely 20 000 forint/állat. 2003-tól az EU-harmonizáció jegyében hazánkban is bevezetik a húsmarha prémiumot, 12 000 forint/állat összegben. Ebben az esetben az 55 százalékos induló uniós támogatás több mint kétszeres, 14 675 forintos növekedést hozhat. A vágási prémium – ma nincs ilyen Magyarországon – egyértelműen plusztámogatást jelent a gazdáknak.

A húsmarha-támogatásra jogosult állatok tartásához megfelelő nagyságú takarmánytermő területtel kell rendelkezni: 2 nagyállat-egységenként 1 hektárral, ennek megléte alapfeltétele a támogatásokra való jogosultságnak. Mindezzel az extenzív tartást kívánják ösztönözni. Az a gazdálkodó, aki ennél extenzívebb tartást vállal, újabb

támogatásokhoz juthat: támogatásra jogosult egyedenként további 20 000 forinthez.

2.7. Juhkvóta

A tárgyalások eredményeként az unió kezdeti, 1 026 910 darabos ajánlatával szemben 1 146 000 darabos kvótát értünk el. Ez úgynevezett támogatási felső határ, amelynek túllépése esetén nincs lehetőség további támogatásra. A támogatás anyajuhra, jérkére és anyakecskére igényelhető, mértéke 5061 forint/állat/év (anyakecskére ezen összeg 80 százaléka). A KSH adatai szerint a hazai juhállomány 2002 decemberében 1 103 000 darabos volt.

A támogatás összege még az 55 százalékos induló szint esetében is közel kétszerese a mai hazai támogatásnak (1500 forint/állat).

2.8. A zöldség-gyümölcs ágazat kvótái

A zöldség-gyümölcs ágazatban bizonyos termékekre, meghatározott mennyiségi felső határig feldolgozó támogatás folyósítható. Az érintett termékek a paradicsom, az őszi barack és a körte (a gyümölcslé-előállítás

nem támogatható). A támogatás kedvezményezettje termeltetési szerződés alapján a Termelői Értékesítő Szervezet (a zöldség-gyümölcs piacszabályozás alapját képező TЭСZ), és azon keresztül a termelő. Paradicsomnál 130 790 tonna után 1,1 milliárd forint, őszibarack esetében 1616 tonna után 18,7 millió forint, körtére 1 031 tonna után 40,4 millió forint az éves támogatási keret.

3. További technikai eredmények

3.1. A 2,8 százalékos zsírtartalmú tej forgalmazása

Az Európai Unióban érvényes szabályozás szerint a különböző kiszerezésben kapható folyadéktej zsírtartalma háromféle lehet: 0,5 százalékos, 1,5 százalékos és 3,5 százalékos. Magyarország átmeneti mentességi kérelmében a fogyasztói szokásokra hivatkozva kérte, hogy a csatlakozását követően is engedélyezzék a 2,8 százalékos zsírtartalmú fogyasztói folyadéktej forgalomba hozatalát.

Az unió helyt adott a kérésnek, így biztosra vehető, hogy a 2,8 százalékos zsírtartalmú folyadéktej – amely más paramétereit tekintve megfelel az érvényben lévő közösségi minőségi előírásoknak – a csatlakozást követően legalább öt éven keresztül nem fog

hiányozni a tejfélések hazai palettájáról. Az EU mindazonáltal biztosítékokat kért és kapott arra vonatkozóan, hogy az említett zsírtartalmú tej kizárólag Magyarország területén kerül forgalomba.

3.2. A Rizlingszilváni név használata

A Rizlingszilváni fajtanév nem felel meg a közösségi előírásoknak, mivel az Magyarországon nem egy olyan fajtát takar, amely a Rizling és a Szilváni keresztezéséből jött létre. A tárgyalásokon sikerült elérnünk, hogy a nevet 2008. december 31-ig használhassuk.

A magyar szőlőültetvényekben mintegy 6–8 százalékos a Rizlingszilváni részaránya. A név használatának csatlakozáskori megtiltása komoly gazdasági hátrányt okozott volna az érintett termelőknek. Az átmeneti időszak lejártá után a fajta eredeti német nevét (Müller Thurgau) kell használnunk. Az új elnevezés bevezetése elkezdődött.

3.3. A csatlakozás dátuma előtt palackozott és címkézett borok forgalmazása

A borok és habzóborok palackozására és címkzésére vonatkozó hatályos hazai szabályozást a csatlakozástól felváltják a közösségi előírások. A tárgyalásoknak köszönhetően a csatlakozás napjáig Magyarországon palackozott és címkézett borok, habzóborok és pezsgők a csatlakozás időpontjában meglé-

vő készletek kimerüléséig minden korlátozás nélkül forgalomba hozhatók. Ehhez mindössze egy informatikai adatbázist kell létrehozni a csatlakozás napján meglévő, a közösségi szabályoknak nem megfelelő készletek feltérképezésére és az uniónak történő bejelentésére.

Ez a megoldás lehetővé teszi, hogy a már meglévő, illetve a csatlakozás napjáig még palackozásra, címkézésre kerülő készleteket – amelyek egyébként e szempontból nem felelnek meg a közösségi előírásoknak – zavartalanul értékesíthessék.

3.4. A 0,7 literes palackokba töltött borok forgalmazása

Magyarországon 1993-tól nem töltenek palackozott bort 0,7 literes palackba. Az ezt megelőző időszakból azonban még jókora készletek vannak a közösségi szabályoknak nem megfelelő, 0,7 literes palackokba töltve. Magyarország kérte, az unió pedig elfogadta, hogy a meglévő készletek kimerüléséig a 0,7 literes palackok forgalomba hozhatók legyenek. A csatlakozás napján meglévő készletekről egy informatikai adatbázist kell készíteni, illetve a készletet az EU felé be kell jelenteni.

A 0,7 literes palackokban korlátozott mennyiségben még meglévő, 1993 előtt palackozott borok többnyire nagy értékű készletek. A közösségi szabályoknak meg-

felelő palackba való átsomagolásuk csak súlyos minőségromlással és értékvesztéssel lett volna megvalósítható. A megegyezés alapján erre nincs szükség, a készletek korlátozás nélkül értékesíthetők.

3.5. A mustok minimális alkoholtartalma, a mustok cukrozása

A tárgyalások eredményeképpen az unió Magyarországot a C I. b) bortermő zónába sorolta, ahol csak abból a mustból lehet bort készíteni, amelynek minimális alkoholtartalma asztali borok esetében 8 százalék, minőségi boroknál pedig 9 százalék. Magyarország a csatlakozást követő 10 évre felmentést kapott az asztali borok minimális alkoholtartalmára vonatkozó határérték betartása alól, helyette a hatályos hazai szabályozásban szereplő értéket (7,6 százalék) kell figyelembe vennie.

Az átmeneti mentesség komoly segítség a magyar termelőknek, ugyanis kedvezőtlen évjáratokban, bizonyos fajták és ültetvénytípusok esetében a minimális alkoholtartalom nem éri el a kívánt értéket. Az átmenet lehetőséget biztosít a termelőknek a fokozatos fajtaváltásra és az ültetvényszerkezet korszerűsítésére.

Ugyancsak fontos eredményként értékelhető, hogy az unió engedélyezte Magyarországon annak a hagyományos eljárásnak a folytatását, miszerint szabályozott körülmények között a szőlőmustot répacukorral javítjuk.

3.6. A tokaji fordítás és tokaji másolás borkészítési eljárások alkalmazása

A két borkülönlegesség-készítési technológia pillanatnyilag nem szerepel a borkészítési eljárásokról szóló közösségi jogszabályban. Az Európai Unió felvette a tokaji fordítást és a tokaji másolást a vonatkozó közösségi jogszabályba, így a két bortípus előállítása a jövőben is folytatható.

3.7. A Tokaji Eszencia elismerése, mint különleges minőségi boré

A közösségi szabályozás szerint a különleges minőségi borok alkoholtartalmának legalább a 4,5 százalékot el kell érni. Mivel a Tokaji Eszencia nem minden évjárata felel meg ennek a feltételnek – alkoholtartalma 2,5–6 százalék között változik –, Magyarország kérte, az Európai Unió pedig elfogadta a Tokaji Eszencia különleges minőségi borként történő besorolását és a közösségi rendelet megfelelő módosítását. Így a Tokaji Eszencia a jövőben is változatlan technológiával készíthető.

3.8. Egyes tokaji borkülönlegességek magas kén-dioxid és illósav-tartalmának elfogadtatása

Magyarország kérte, hogy egyes tokaji borkülönlegességek (édes szamorodni, aszú, másolás, fordítás, aszúeszencia, eszencia, töp-pedt szőlőből készült bor és aszúbor) magas

kén-dioxid, illetve illósav-tartalmuk miatt speciális tulajdonságaiknak megfelelő besorolásba, a közösségi szabályozásban külön meghatározott kivételek közé kerüljenek. Az Európai Unió a kérést elfogadta, így az említett borkülönlegességek előállítása változatlan technológiával folytatható.

3.9. A vadrizs (*Zizania aquatica*) felvétele a támogatásra jogosult növények közé

Magyarországon az utóbbi években a 3000–4000 hektáros rizstermő terület 20–30 százalékán termeltek vadrizst. Ezért eredetileg azt igényeltük, hogy a rizstermelők közösségi támogatása terjedjen ki a vadrizs termesztőire is. A végső megállapodás szerint a vadrizst az egyéb gabonafélék közé sorolták be, így jogosult a szántóföldi növények területalapú támogatására.

3.10. A pálinka elnevezés használata

A tárgyalások során sikerült elfogadtatnunk, hogy a pálinka név (csakis így, a magyar helyesírás szabályai szerint írva) kizárólag a Magyarországon előállított, tiszta gyümölcs- és törkölypárlatok, valamint az Ausztria négy tartományában előállított kajsziarackpárlat megnevezésére legyen használható. Hasonló védelemben eddig csak három szesz ital részesült az unióban: a grappa, az ouzo és a Korn.

V. Összefoglaló

A csatlakozási tárgyalások 31 fejezete közül a mezőgazdasági több szempontból is kiemelt jelentőségű. A tárgyalások legvégső szakaszáig nyitott fejezetet érintő, közel három évig tartó egyeztetések során megvalósítottuk az induláskor meghatározott fő célkitűzéseket. Magyarország a csatlakozás első napjától kezdve teljes körűen részt vesz a Közös Agrárpolitikában, a piaci mechanizmusokat, a két forrásból érkező vidékfejlesztési támogatásokat a hazai gazdálkodókra is 100 százalékban kiterjesztik. A közösségi agrártámogatások legnagyobb tételét képező közvetlen támogatásokat fokozatosan vezetik be, a nemzeti kiegészítéssel azonban már az első évben elérjük egyes jelenlegi tagállamok támogatási szintjét. A KAP keretében működő különféle termelési és támogatási korlátokról megállapíthatjuk, hogy a tárgyalásokon sikerült olyan kvótákat kiharcolnunk, amelyek mindenhol fedezik a mai magyar termelést, sőt a legtöbb esetben még fejlődési lehetőséget is teremtenek. Néhány területen átmeneti mentességet kaptunk a közösségi szabályok átvétele alól, illetve számos esetben a magyar sajátosságok figyelembevételével megváltoztatták azokat. Összességében az agrárcsatlakozás fő feltételei a magyar mezőgazdaság számára kedvezően alakultak.

A csatlakozásig előttünk álló időszakban pedig mindent megteszünk azért, hogy megteremtjük azokat a feltételeket, amelyek a lehetőségek kiaknázásához szükségesek. A zökkenőmentes átállás érdekében tovább kell folytatnunk a jogharmonizációt és az intézményfejlesztést. Kiemelt feladatunk az agrárnépesség megfelelő tájékoztatása, valamint felkészítése az uniós tagságból adódó követelményekre, kihívásokra, lehetőségekre.

VI. További információforrások

Európai Bizottság

http://europa.eu.int/comm/dgs/agriculture/index_en.htm

Földművelésügyi és Vidékfejlesztési

Minisztérium

<http://www.fvm.hu>

A Közösségi Agrárpolitika reformja

(Agenda 2000)

http://europa.eu.int/comm/dg06/index_en.htm

Országos Mezőgazdasági Könyvtár és

Dokumentációs Központ

<http://www.omgk.hu>

A magyar mezőgazdaság és az Európai Unió

<http://www.mfa.gov.hu/eumagyar.htm>

**A „Mezőgazdaság”
témakörben eddig megjelent
Európai Füzetek:**

Dr. Bene László – Dr. Németh Lajos
Csatlakozás az Európai Unió
zöldség-gyümölcs ágazatához

•

Ertseyné Dr. Peregi Katalin – Dr. Bach István
A vetőmag és szaporítóanyag
termesztésének és használatának feltételei

Magyarország a csatlakozás első napjától kezdve teljes körűen részt vesz az Európai Unió Közös Agrárpolitikájában, a piaci mechanizmusokat, a két forrásból érkező vidékfejlesztési támogatásokat a hazai gazdálkodókra is 100 százalékban kiterjesztik. A közösségi agrártámogatások legnagyobb tételét képező közvetlen támogatásokat fokozatosan vezetik be, a nemzeti kiegészítéssel azonban már az első évben elérjük egyes jelenlegi tagállamok támogatási szintjét. A KAP keretében működő különféle termelési és támogatási korlátok tekintetében a csatlakozási tárgyalásokon sikerült olyan kvótákat kiharcolnunk, amelyek mindenhol fedezik a mai magyar termelést, sőt a legtöbb esetben még fejlődési lehetőséget is teremtenek. Néhány területen átmeneti mentességet kaptunk a közösségi szabályok átvétele alól, illetve számos esetben a magyar sajátosságok figyelembevételével megváltoztatták azokat. Összességében az agrárcsatlakozás fő feltételei a magyar mezőgazdaság számára kedvezően alakultak.

Somogyi Zoltán
főosztályvezető-helyettes
Földművelésügyi és
Vidékfejlesztési Minisztérium